

**7- мавзу. Коррупцияга қарши
кураш -
фуқароликжамиятини
ривожлантиришнинг устувор
шарти**

2019 йил

Режа:

- 1. Коррупцияга қарши кураш сиёсати ва амалиёти ҳақида тушунча.**
- 2. Коррупцияга қарши кураш тарихи. Коррупциянинг олдини олиш, суриштирув ва тергов ҳаракатларини амалга оширишнинг ўзига хос хусусиятлари. Мансабдор шахсларнинг ахлоқ кодекслари. Молиявий бошқарувда очиқ, ойдинлик ва ошкораликни таъминлаш. Аҳолига ахборот бериш борасдаги талаблар.**
- 3. Ўзбекистон Республикаси жиноят қонунчилигига кўра коррупция жиноятларининг тавсифи. Суд ходимлари ва суд идораларида коррупцияга йўл қўймаслик. Жамиятнинг бошқарув жараёнида ҳал қилувчи қарорлар қабул қилишга фуқаролик жамияти институтларини жалб этиш. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятида мансабни суистеъмол қилишга йўл қўймаслик. Нолегал даромадларни ўзлаштиришга қарши чора-тадбирлар. Коррупцияга қарши курашда халқаро ҳамкорлик.**
- 4. Коррупцияга қарши кураш бўйича Ўзбекистон Республикаси миллий дастури. Хорижий давлатлар ва Ўзбекистон Республикасининг бу соҳадаги амалиёти.**

Ақлий ҳужум саволлари

**Коррупция-
ДЕГАНДА НИМАНИ
ТУШУНАСИЗ?**

Коррупция - мансаб мавқеидан шахсий мақсадларда фойдаланиш билан боғлиқ бўлган жиноят.

Коррупция - фаолияти хуфёна иқтисодиётнинг асосий турларидан бири ҳисобланади.

Коррупция деганда давлат амалдорлари томонидан шахсий мафпатларни кўзлаб, бойлик орттириш мақсадида фуқаролардан пора олиш, қонунга хилоф пул даромадларини қўлга киритиш

Этимологик жиҳатдан “коррупция” атамаси “бузиш, пора эвазига оғдириш” деган маънони англатадиган латинча “corruptio” сўзидан келиб чиққан.

Ақлий ҳужум саволлари

КОРРУПЦИЯ

Коррупцияга қарши кураш сиёсати ва амалиёти ҳақида тушунча.

1979 йил 17 декабрда қабул қилинган Хуқуқий тартиботни сақлаш бўйича мансабдор шахсларнинг хулқ-атвор кодексида: “Коррупция тушунчаси миллий ҳуқуқда белгиланиши лозим”, деб қайд этилган, лекин мазкур ҳодисанинг намунавий таърифи келтирилган: “...мансабдор шахс ўз мансаб ваколатлари соҳасида ҳар қандай шаклдаги ҳақ эвазига мазкур ҳақни берувчининг манфаатларида, лавозим йўриқномаси қоидаларини бузган ҳолда ёки бузмасдан муайян ҳаракатларни бажариши ёки ҳаракатсизлиги”.

БМТнинг коррупцияга қарши кураш борасидаги ҳужжатлари

- 1) “Ҳуқуқий тартиботни сақлаш бўйича мансабдор шахсларнинг хулқ-атвор Кодекси” (БМТ Бош ассамблеясининг Резолюцияси билан 1979 йил 17 декабрда қабул қилинган);
- 2) Ҳуқуқий тартиботни сақлаш бўйича мансабдор шахсларнинг хулқ-атвор Кодексини самарали амалга оширилиши учун раҳбарий принциплар (БМТнинг Иқтисодий ва Ижтимоий Кенгаши резолюцияси билан 1989 йил 24 майда қабул қилинган);
- 3) Давлат мансабдор шахсларининг Халқаро хулқ-атвор кодекси (БМТ Бош ассамблеясининг Резолюцияси билан 1996 йил 12 декабрда қабул қилинган);
- 4) БМТнинг Халқаро тижорат операцияларида коррупция ва порахўрликка қарши кураш тўғрисидаги Декларацияси (БМТ Бош ассамблеясининг Резолюцияси билан 1996 йил 16 декабрда тасдиқланган)

Коррупция – шахсинг ўз мансаб ёки хизмат мавқеидан шахсий манфаатларини ёхуд ўзга шахсларнинг манфаатларини кўзлаб моддий ёки номоддий наф олиш мақсадида қонунга хилоф равишда фойдаланиши, худди шунингдек бундай нафни қонунга хилоф равишда тақдим этиш. (Ўзбекистон Республикасининг “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида”ги қонуннинг 3-моддаси)

Коррупция – таълим сифатига салбий таъсир қилади, унга эришиш имкониятларини чеклайди ва адолатга бўлган ишончга путур еткази.

- Кимки бойиш мақсадида одамлардан тамагирлик қилса, демак жаҳаннам ўтидан ўзи учун насиба тайёрлаган бўлади.
- Одамларнинг қўлидаги нарсадан умид қилманглар. Тамагирликдан сақланинглар, у нақд фақирликдир.

“Минг бир ҳадис” дан

Коррупциянинг энг кенг тарқалган турларига **порахўрлик, фирибгарлик, товламачилик** киради.

Мамлакатимизда инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни қадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият – деб эълон қилинган

- 5) Терроризмни молиялаштиришга қарши кураш тўғрисидаги халқаро конвенция (БМТ Бош ассамблеясининг Резолюцияси билан 1999 йил 9 декабрда қабул қилинган);
- 6) БМТнинг Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши кураш тўғрисидаги Конвенцияси (БМТ Бош ассамблеясининг Резолюцияси билан 2000 йил 15 ноябрда қабул қилинган);
- 7) БМТ Форумининг офшорлар бўйича Коммюникеси (Кайман ороллари, 2000 йил 30-31 март);
- 8) БМТ Бош котибининг коррупцияга оид маърузаси (Вена, 2001 йил 8-17 май);
- 9) Коррупцияга қарши кураш бўйича чора-тадбирлар тўплами (2001 йил июнь);
- 10) Коррупцияга қарши кураш чоралари. Пулни тозалашга қарши кураш чоралари. Жиноятчилик ва одил судлов: XXI аср чорловига жавоблар тўғрисидаги Вена декларациясини амалга ошириш ҳаракат Режаси (БМТ Бош ассамблеясининг Резолюцияси билан 2002 йил 15 апрелда қабул қилинган)
- 11) БМТнинг Коррупцияга қарши кураш тўғрисидаги Конвенцияси (БМТ Бош ассамблеясининг Резолюцияси билан 2003 йил 31 октябрда қабул қилинган).

Европа Кенгаши ва Европа Иттифоқининг коррупцияга қарши кураш борасидаги ҳужжатлари :

- 1) Европа Кенгашининг коррупция учун жиноий жавобгарлик тўғрисидаги Конвенцияси (Страсбург, 1999 йил 27 январь);
- 2) Европа Кенгашининг коррупция учун фуқаролик-ҳуқуқий жавобгарлик тўғрисидаги Конвенцияси (Страсбург, 1999 йил 9 сентябрь);
- 3) Европа Кенгашининг жиноий фаолиятдан олинган даромадларни тозалаш, аниқлаш, олиб қўйиш ва мусодара қилиш тўғрисидаги Конвенцияси (Страсбург, 1990 йил 8 ноябрь);
- 4) Коррупцияга қарши курашнинг йигирмата принципи (Европа Кенгаши Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган 1997 йил 6 ноябрь);
- 5) Давлат хизматчилари учун Модель ҳулқ-атвор кодекси (Европа Кенгаши Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган 2000 йил 11 май);
- 6) Сиёсий партияларни ва сайлов кампаниясини молиялаштиришда коррупцияга қарши ягона қоидалар (Европа Кенгаши Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган 2003 йил 8 апрель);
- 7) Молиявий тизимдан пулни тозалаш мақсадларида фойдаланишга йўл қўймаслик тўғрисидаги ЕИИ Директиваси (1991 йил 10 июнь);
- 8) Пулни тозалашга қарши Париж декларацияси (Европа Иттифоқининг пулни тозалашга қарши парламентар конференциясининг Якуний декларацияси 2002 йил 8 февраль).

Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги доирасида коррупцияга қарши кураш борасида қабул қилинган ҳужжатлар :1)Жиноятчиликка қарши курашда Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига иштирокчи-давлатларнинг ҳамкорлиги тўғрисидаги Келишуви (Москва, 1998 йил 25 ноябрь);

2)“Коррупцияга қарши сиёсатнинг қонунчилик асослари тўғрисида”ги Намунавий қонуни (МДҲ Парламенлараро ассамблеясининг XXII пленар йиғилишида қабул қилинган 2003 йил 15 ноябрь);

3)“Коррупцияга қарши кураш тўғрисида”ги Намунавий қонуни (МДҲ Парламенлараро ассамблеясининг XIII пленар йиғилишида қабул қилинган 1999 йил 3 апрель);

4)“Ғайриқонуний йўлдан олинган даромадларни легаллаштиришга қаршилик қилиш тўғрисида”ги Намунавий қонуни (МДҲ Парламенлараро ассамблеясининг XII пленар йиғилишида қабул қилинган 1998 йил 8 декабрь);

5)“Уюшган жиноятчиликка қарши кураш тўғрисида”ги тавсиявий қонунчилик акти (МДҲ Парламенлараро ассамблеясининг қарори билан қабул қилинган 1996 йил 2 ноябрь).

6) Жиноий даромадларни легаллаштиришга ва терроризмни молиялаштиришга қарши курашиш бўйича Евросиё гуруҳи тўғрисидаги Битим (Москва, 2011 йил 16 июнь)

FATF ташкилотининг коррупцияга қарши кураш борасидаги ҳужжатлари :

1) FATFнинг қирқта тавсияси (2003 йил 20 июнь таҳрири);

2) FATFнинг қирқта тавсиясига тушунтириш (2003 йил);

3) FATFнинг пулни тозалашга қарши кураш бўйича халқаро ҳамкорликка тўсиқ бўлаётган йигирма бешта асосий мезони (2003 йил);

4) Терроризмни молиялаштириш билан боғлиқ операцияларни аниқлаш бўйича молиявий ташкилотлар учун FATF тавсиялари (2002 йил)

5) Оммавий қирғин қуроолларни тарқалишини молиялаштириш, терроризмни молиялаштириш, пулларни легаллаштиришга оид халқаро стандартлар (2012)

Бошқа халқаро ташкилотларнинг коррупцияга қарши кураш борасидаги ҳужжатлари:

1) Иш юзасидан халқаро операцияларни амалга оширишда чет эллик давлат мансабдор шахси томонидан пора беришга қарши кураш тўғрисидаги Конвенция (Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти (ОЭСР) томонидан қабул қилинган 1997 йил 21 ноябрь);

2) Коррупцияга қарши кураш тўғрисидаги Америкааро конвенцияси (Каракас, 1996 йил 29 март);

3) Адлия ва хавфсизлик органлари ходимларига нисбатан коррупцияга қарши кураш ва уларнинг виждонли ва пок бўлишини таъминлаш чоралари бўйича умумий тавсиялар (Коррупцияга қарши кураш масалалари бўйича Глобал форум, Вашингтон, 1999 йил 24-26 февраль).

БМТнинг Коррупцияга қарши конвенцияси.

Коррупцияга қарши кураш борасидаги энг асосий халқаро ҳужжат бу - шубҳасиз, БМТнинг Коррупцияга қарши конвенцияси ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси мазкур халқаро ҳужжатни ратификация қилган: Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Қонунчилик палатаси томонидан “БМТнинг Коррупцияга қарши конвенциясига Ўзбекистон Республикасининг қўшилиши тўғрисида”ги Қонуни 2008 йил 24 июнда қабул қилинди ва 2008 йил 27 июнда Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Сенати томонидан маъқулланди ва 2008 йил 28 августдан эътиборан кучга кирди .

БМТнинг Коррупцияга қарши конвенцияси муқаддима ҳамда 8 та боб, 71 та моддадан иборат бўлиб, 1-бобда (1-4) умумий қоидалар, 2-бобда (5-14) коррупциянинг олдини олиш чоралари, 3-бобда (15-42) жинойтчилик ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолияти, 4-бобда (43-50) халқаро ҳамкорлик, 5-бобда (51-59) активларни қайтариш бўйича чоралар, 6-бобда (60-62) техник ёрдам ва маълумот алмашинуви, 7-бобда (63-64) амалга ошириш механизмлари, 8-бобда (65-71) якуний қоидалар акс этган.

Коррупцияни бир нечта асосий турларга ажратиш мумкин:

- 1) субъектларнинг мақомига кўра:
 - а) ҳокимият органларидаги коррупция;
 - б) хусусий сектордаги коррупция;
 - в) сиёсатдаги коррупция ёки сиёсий коррупция;
- 2) даражасига кўра:
 - а) қуйи даражадаги коррупция;
 - б) юқори даражадаги коррупция;
 - в) вертикал коррупция;
- 3) ижтимоий хавфлилик даражасига кўра:
 - а) коррупция-қилмиш;
 - б) коррупция-жиноят.

**ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИНИНГ
КОНСТИТУЦИЯСИ**

**Ўзбекистон Республикаси
Конституцияси, 15-16-модда**

III боб

Конституция ва қонуннинг устунлиги

**15-модда. Ўзбекистон Республикасида
Ўзбекистон Республикасининг
Конституцияси ва қонунларининг устунлиги
сўзсиз тан олинади.**

**Давлат, унинг органлари, мансабдор
шахслар, жамоат бирлашмалари,
фуқаролар Конституция ва қонунларга
мувофиқ иш кўрадилар.**

2. Коррупцияга қарши кураш тарихи

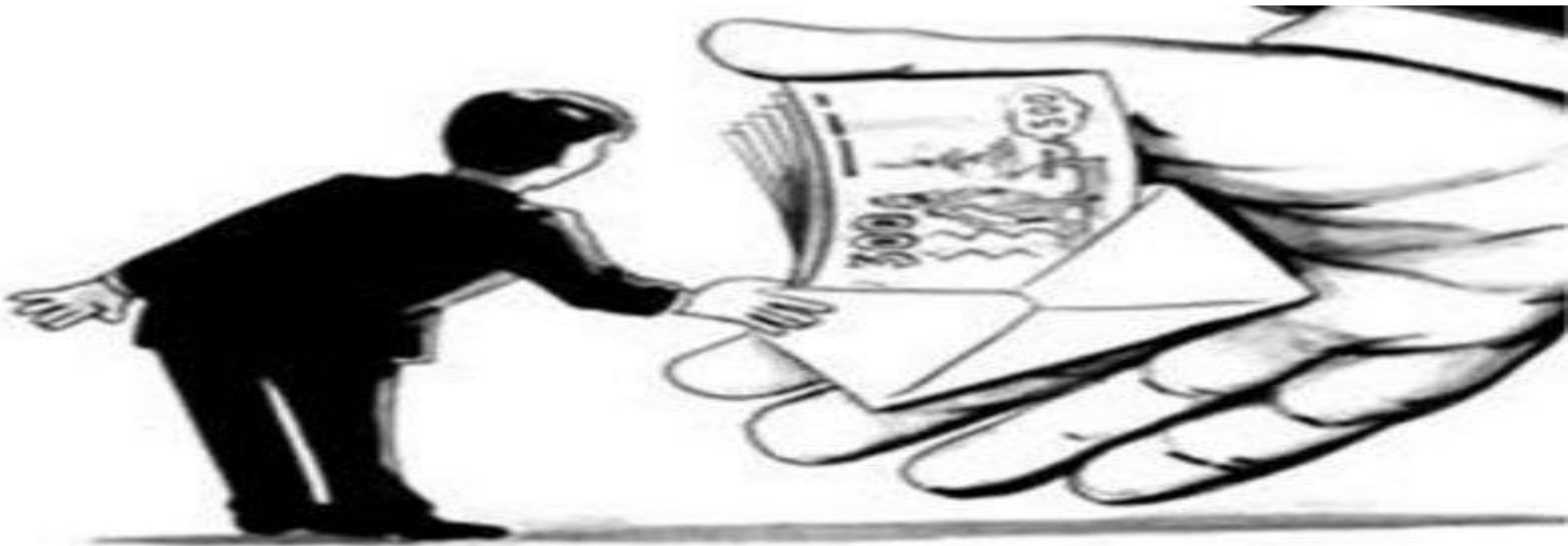
Коррупция тарихи инсоният тарихи каби кўҳнадир. Қадимги юнон файласуфи Аристотель шундай деган эди: “Ҳар қандай давлат тузумида энг муҳими – бу қонунлар ва тартиб-қоидалар воситасида ишни шундай ташкил этишки, мансабдор шахслар қинғир йўл билан бойлик орттира олмасин”. Пора олиш ва бериш Қадимги Римда амал қилган 12 жадвал қонунларида тилга олинган.

Коррупция ҳақидаги энг қадимги қайдлардан бирига қадимги Бобилнинг миххатда ёзилган битикларида дуч келинган. Милоддан аввалги учинчи минг йилликнинг ўрталарига тааллуқли бўлган матнларда айтилишича, шумер подшоси Урукагин ўша замонлардаёқ қонунга хилоф ҳақ олишга ружу қўйган судьялар ва амалдорларнинг қонунбузарликларига чек қўйиш муаммосини ечиш йўллариини излаган.

Археологик тадқиқотлар жараёнида топилган ҳужжатлар милоддан аввалги 597-538 йилларда, яҳудийлар Бобил подшоси томонидан асирга олинганидан кейинги даврда, Иерусалимда коррупция айниқса авж олганидан далолат беради. Профессинал давлат амалдорлари ҳали мавжуд бўлмаган антик жамиятлар тарихининг илк босқичларида (қадимги юнон шаҳар-давлатлари, республика Рими) коррупция деярли бўлмаган.

Ўрта асрларда Ўзбекистон ҳудудида жойлашган давлатларда қабул қилинган одат ҳуқуқи меъёрлари асосан замирида ислом маданияти принциплари ётувчи қонунчилик анъаналари билан белгиланган. Хусусан, Амир Темур давлатида амалдорлар ишини тартибга солиш мақсадида вақти-вақти билан сўроқ, текшириш, тафтиш, тергов ўтказиб турилган. Ўз амалини суиистеъмол қилиш, порахўрлик, доимий равишда ичкилик ичиш, маиший бузуқлик каби қилмишлар оғир гуноҳ ҳисобланган ва қаттиқ жазоланган. Тарихий манбаларда келтирилишича, Амир Темурнинг ўғли Мироншоҳ, неваралари Пирмуҳаммад ва Ҳалил Султонлар юқорида зикр этилган меъёрларни бузганлик учун халқ олдида жазога тортилганлар.

Туркистонда рус мустамлакачилари ҳукм сурган даврда бу ерда коррупция айниқса кучайган. Шу маънода аҳоли томонидан адвокат Убайдулла Асадуллахўжаев номига ёзилган ариза диққатга сазовор. Унда шундай дейилади: “Ҳозирги Андижон тумани бошлиғи Бржезицкий даврида авваллари ҳам мавжуд бўлган порахўрлик, товламачилик ва зўравонлик ниҳоятда кучайиб кетди.

Ўзбекистон Республикаси жиноят қонунчилигига кўра коррупция жиноятларининг тавсифи

Ижтимоий муносабатларни коррупция жиноятларидан муҳофаза қилишда коррупцияга қарши курашнинг жиноят-ҳуқуқий воситалари тизими – Ўзбекистон Республикаси ЖК Умумий ва Махсус қисмлари нормаларининг тартибга солинган мажмуи муҳим ўрин тутди. Мазкур тизимда бирлаштирилган нормаларни шартли равишда беш гуруҳга ажратиш мумкин:

- 1) жиноятчилик ва коррупция жиноятларини жазолашнинг умумий шартларини тартибга солувчи нормалар мажмуи (ЖК Умумий қисмининг нормалари);
- 2) коррупция жиноятлари учун жиноий жавобгарликни белгиловчи нормалар (ЖК Умумий қисмининг нормалари);
- 3) ЖК Махсус қисмининг мансаб ваколатларини суиистеъмол қилиб, ўзганинг мол-мулкини талон-торож қилганлик учун жавобгарлик ўрнатувчи нормалари;
- 4) мансабдор шахснинг жиноий қилмишлари учун жиноий жавобгарлик белгиловчи нормалар;
- 5) ЖК Махсус қисмининг мансабдор шахснинг жиноят содир этиши таснифловчи белги ҳисобланган мансабга оид бўлмаган жиноятларнинг алоҳида турлари учун жавобгарлик ўрнатувчи нормалари.

- Bugungi kunda ijtimoiy ongda mamlakatda korrupsiyaga qarshi jiddiy kurash olib bormay turib jamiyat va davlat o'z oldiga qo'ygan maqsadlarga, islohotlarning muvaffaqiyat bilan yakun topishiga erishish mumkin emasligi to'g'risida fikr qaror topgan. Darvoqe, davlat va xalq o'rtasidagi ishonch deb atalmish uzvning ham mustahkam bo'lishi davlat xizmatchilarining o'zini nechog'lik korrupsiyadan tiyilganligiga bog'liq. Korrupsiya to'g'risida ko'p va muhim bo'lgan ma'lumotlarni yozish mumkin. Biroq ularni mazmunan hozirgi paytda xorijiy va xalqaro tashkilotlar tomonidan amalga oshirilayotgan korrupsiyaga qarshi dasturlar va loyihalarda takrorlanib turadigan "Korrupsiya barq urgan jamiyatda ozodlik uzoq vaqt hukm surishi mumkin emas" degan jumla bilan ifodalash mumkin.

Korrupsiya

- **Korrupsiya** biror mansabdor shaxsning gonunchilikka va axloqqa zid ravishda o'zining boshqaruv vakolatlari va huquqlaridan shaxsiy manfaatlar maqsadida foyda olishidir. Atama odatda siyosiy apparatga nisbatan ishlatiladi. Aksariyat davlatlarda korrupsiya jinoiyat sifatida qaraladi.

Адлия вазирлиги ўз ваколатлари доирасида:

- коррупцияга қарши курашиш соҳасидаги давлат дастурларини ва бошқа дастурларни ишлаб чиқиш ҳамда амалга оширишда иштирок этади;
- коррупцияга қарши курашиш соҳасидаги қонун ижодкорлиги фаолиятида иштирок этади;
- аҳоли ўртасида жамиятда ҳуқуқий онгни, ҳуқуқий маданиятни юксалтиришга ва қонунийликни мустаҳкамлашга қаратилган ҳуқуқий тарғиботга доир фаолиятни амалга оширади ҳамда мувофиқлаштиради;

Коррупцияга қарши кураш тўғрисидаги халқаро-ҳуқуқий нормаларни самарали бажаришнинг муҳим омили халқаро нормаларни миллий қонунчиликка имплементация қилиш, ички давлат механизмларини ташкил қилиш ҳисобланади. Кўпгина давлатлар халқаро коррупцияга қарши кураш нормаларини ўз миллий ҳуқуқий тизимларида акс эттирганлар.

Ўзбекистон ҳам мустақилликка эришган илк кунларидан бошлаб коррупцияга қарши курашиш масаласига умумдавлат миқёсида вазифа сифатида қараб, унинг олдини олиш ва давлат апаратини коррупционерлардан тозалаш бўйича изчил ва мунтазам ишлар олиб бормақда.

**KORRUPSIYANI
BIRGALIKDA
YENGAMIZ**

**•Эхтиборингиз учун
рахмат**